

Oðindis har enligt inskriften varit **hifrya** på Hassmyra. Detta sammansatta ord, som i strofen allittererar med **hasuimura**, är eljest ej belagt. Innebörden är emellertid uppenbarligen 'husfröja', 'husfru'. Båda sammansättningslederna äro väl kända. Förleden *hi-* (germ. **hīwa-* 'familj', 'hushåll') är samma ord som ingår i isl. *híbýli*, *hýbýli* 'hus och hem'; sv. »hybble». Ordet är besläktat med isl. *hiú*, fsv. *hion* n. pl. »ähta makar». En maskulin motsvarighet till *hifrya* finns i got. *heiwafrauja* 'husbonde'.

I *Kumbr hifrya ... æigi bætri, þan byi raðr* finner man ett exempel på partikellös relativsats. I denna ställning var relativpartikel obehövlig under äldsta tid; se E. Wessén, *Svensk språkhistoria* 3 (1956), s. 230 f. Den likaledes av Balle signerade Vs 15 ger också ett exempel på detta ålderdomliga språkbruk: *Stæin hafir rettan, þann standa ma ...*

Inskriftens sista sats, *Sigmundar var [Oðindis] systir goð*, är starkt koncentrerad, men innebörden är fullt klar. Genitiven *Sigmundar* har placerats i satsens början på grund av versens krav. Placeringen var också lämplig därför, att *Sigmundr* icke tidigare hade nämnts i inskriften.

Höjdpunkten i hyllningen till husfröjan på Hassmyra utgöres av satsen *þan byi raðr* 'den som råder för gården'. Satsen leder tanken till den ålderdomliga giftermålsformel, som är bevarad i Upplandslagens och Västmannalagens ärvdabalk, där det heter, att kvinnan skall givas mannen »till heder och till hustru och till att dela hans säng, till lås och nycklar och till laga treding, och till allt det som han äger i lösöre och förvärva kan» ... (*Västmannalagen*, Ärvdabalken 3).

Hassmyra-stenen förtjänar den stora uppmärksamhet, som den sedan länge har tilldragit sig. Inskriften är en av Västmanlands allra viktigaste. Den är signerad av den berömde runmästaren Balle, vilkens huvudsakliga verksamhetsområde har varit västra Uppland. I Västmanland har han namngett sig på ytterligare en runsten, nämligen på Kyringe-stenen (Vs 15). Dessa båda västmanländska representanter för Balles konst framstå som hans ståtligaste verk. Ur ornamental synpunkt äro de karakteristiska för denne mästare, främst genom de fyrfotade rundjurens långt utdragna halsar och genom slingflätningen. Likaså kan det sägas vara typiskt för honom, att han ger inskrifterna versifierad form.

Anmärkningsvärt är, att Balle i Vs 24 och Vs 15 brukar **o**-runan som tecken för (nasalerat) *a*: **buonti** *boandi*, **seno** *sina*, **þon** (2 ggr) *þann*, **riton** *rettan*, **stonta** *standa*, **mo** *ma*. Detta är ju ett ålderdomligt drag. Eljest använder Balle **o**-runan i betydelsen *o*. Utan tvivel tillhöra Hassmyrastenen och Kyringestenen Balles äldsta ristningar; de torde kunna dateras till tiden icke långt efter tiohundralets mitt. Se vidare Vs 15. Balles verksamhet har behandlats av O. v. Friesen i *Upplands runstenar* (1913), s. 59 f., i *Svenskt biografiskt lexikon*, artikeln »Balle» (1920, i *Runorna* (1933), s. 213 f. samt av E. Brate i *Svenska runristare* (1925), s. 51 f.

25. Sätra, Fläckebo sn.

Litteratur: L 1009. O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 2, s. 26; R. Dybeck, *Runa* (fol.) 1874, s. 24.

Avbildning: Celsius, bläckteckning (a. a.).

O. Celsius avbildar i *Svenska runstenar* ett runstensfragment, som då fanns vid »Sätra uthi Fläckebo, mellan landzwägen och åkergårdsgården up mot skogen, i en stenhop kallad stenrössär». Han anmärker: »Ett fragment af en Runsten, hwarpå och runorna afnötte äro» (L 1009: »Sätra»; någon inskrift anföres ej av Liljegren). Dybeck sökte fragmentet förgäves. I *Runa* (1874) skriver han: »Hans [= Liljegrens] 1009, vid Sätra, har icke kunnat återfinnas. Celsius läste derå *hiu* ... (början af ett *namn*).» Vid runinskriftsinventeringen i Västmanland 1947 söktes fragmentet förgäves.

Inskrift (enligt Celsius):

+ **hiu** - -
5

Till läsningen: Av r. 4 återstod endast huvudstaven, av r. 5 endast nedre hälften av en sådan.

På fragmentet har funnits början av en runslinga, med ett uppifrån sett ormhuvud. Av allt att döma utgör inskriften begynnelsen av ett namn.

Fig. 41. Vs 25. Sättra, Fläckebo sn. Efter teckning av O. Celsius.

»Stadsjö», Fläckebo sn.

I *Runurkunder* (1833) upptager J. G. Liljegren som nummer 1008 en runsten från »Stadsjö S. gärde». Någon inskrift meddelas icke. Uppgiften går tillbaka på en »Förteckning på ... Antiquiteter» i Peringskiölds *Monumenta* 1: »J Stadsjö Södra gärde på Runstens renen.» Uppgiften i *Monumenta* åsyftar utan tvivel Vs 23 Gussjö.

Vrenninge, Fläckebo sn.

I *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 651 förtecknar O. Celsius vissa runstenar, som han har erhållit upplysningar om. Bl. a. antecknar han: »Öster Wränninge höres efter». Tydligt har Celsius senare, sedan han har »hört efter», kunnat konstatera, att uppgiften var felaktig; vid anteckningen har han nämligen tillagt orden »är ingen».

Att uppgiften om »runstenen» vid Vrenninge åsyftar en bautasten, framgår klart av O. Graus och senare andras uppgifter om Fläckebo sockens runstenar. I sin *Beskrifning Öfver Wästmanland* (1754) skriver nämligen Grau: »Eljest finnas i denna sockn åtskilligstädes Runstenar, nämligen en i Capellans wreten [Vs 24] ... twänne öster ut derifrån wid Gusjö byn [Vs 23] ... likaså en vid Öster-Wreninge byn; men denne siste har ingen Runeristning» (a. a. s. 310).